

การพัฒนาเกษตรปลอดภัยของกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษ บ้านนาฝาย
อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

**The Development of Safe Agriculture of Ban Na Fai Organic Vegetable
Growing Group Muang District, Chaiyaphum Province**

อินทราภรณ์ อินทรประจบ, สมศักดิ์ จันทอง,
ธรรมรัตน์ โพธิสุวรรณปัญญา และ ชูเกียรติ ผลาผล
มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

**Inthuraporn Intaraprajob, Somsak Chanphong,
Thammarat Photisuwanya and Chukiat Phalapol**
Chaiyaphum Rajapath University, Thailand
Corresponding Author, Email : inthuraporn@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความรู้ความเข้าใจและลักษณะการผลิตของเกษตรกรกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษบ้านนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ 2) ศึกษาและวิเคราะห์แนวทางส่งเสริมการตลาดหรือละเล็กละเอยการใช้สารเคมีในการผลิตพืชอาหารของเกษตรกร 3) การให้ความรู้กระบวนการผลิตของเกษตรกรกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษบ้านนาฝาย เพื่อเข้าสู่มาตรฐานเกษตรปลอดภัย 4) พัฒนาเครือข่ายเกษตรกรกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษบ้านนาฝาย กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เกษตรกรกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษ บ้านนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 30 ราย ซึ่งได้มาด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Specific purposive Sampling) จากเกษตรกรกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษ บ้านนาฝายที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการ เครื่องมือที่ใช้การวิจัยได้แก่ 1) การอบรมเชิงปฏิบัติการ 2) เอกสารประกอบการฝึกอบรม เรื่อง การให้ความรู้กระบวนการผลิตของเกษตรกรกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษบ้านนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ เพื่อเข้าสู่มาตรฐานเกษตรปลอดภัย และ 3) แบบประเมินความพึงพอใจของเกษตรกรที่มีต่อกระบวนการผลิตของเกษตรกรกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษบ้านนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติพื้นฐาน (ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน) ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และความพึงพอใจของเกษตรกรที่มีต่อการฝึกอบรมวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. เกษตรกรกลุ่มปลูกพืชผักปลอดสารพิษ บ้านนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิส่วนใหญ่ มีความเข้าใจเป็นอย่างดีในเรื่อง การผลิตผักปลอดภัย ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ปลูกผักปลอดภัย 11-15 ปี กลุ่มปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษเป็นการรวมกลุ่มการปลูกผักเพื่อการผลิตและการตลาด มีรูปแบบการทำเกษตรผสมผสาน ส่วนใหญ่มีประสบการณ์การผลิต ผักที่นิยมปลูกรวบรวมและส่งขายให้กับบริษัทที่มารับซื้อมากที่สุด 5 อันดับแรก คือ ผักบุ้งจีน โหระพา กะเพรา มะรุม และตะไคร้

2. แนวทางส่งเสริมการลดหรือละเลิกการใช้สารเคมีในการผลิตพืชอาหารของเกษตรกรกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษบ้านนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ สามารถนำมากำหนดเป็นแนวทางส่งเสริมการลดหรือละเลิกการใช้สารเคมีในการผลิตพืชอาหารของเกษตรกรกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษบ้านนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ได้เป็น 4 แนวทางหลัก คือ 1) พัฒนาและขยายเครือข่ายในวงกว้าง 2) พัฒนาศักยภาพในการผลิตของเครือข่าย ทั้งในระดับบุคคล และระดับเครือข่าย 3) พัฒนาความร่วมมือกับหน่วยงาน องค์กรภายนอก และ 4) ส่งเสริมและสร้างความตระหนักให้กับเยาวชน

3. เกษตรกรกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษบ้านนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ มีความพึงพอใจและประโยชน์ในภาพรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

4. ผลการพัฒนาเครือข่ายเกษตรกรกลุ่มปลูกพืชผักปลอดสารพิษบ้านนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ กำหนดเป็นแนวทางการขับเคลื่อนด้านการผลิตเกษตรปลอดภัยของเครือข่ายเกษตรกรกลุ่มปลูกพืชผักปลอดสารพิษบ้านนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ได้เป็น 3 ส่วนคือ 1) สิ่งที่ยากทำให้ดีขึ้น 2) ประเด็นการแบ่งปัน และ 3) ขอความร่วมมือ

คำสำคัญ : เกษตรปลอดภัย; กลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษบ้านนาฝาย

Abstracts

This research aims to 1) study knowledge, understanding and production characteristics of farmers in the organic vegetable growing group at Ban Na-Fai, Muang District, Chaiyaphum Province 2) Produce food crops for farmers in the organic vegetable growing group 3) Educating the production process of farmers in the organic vegetable growing group to enter the safe agricultural standard 4) Develop a network farmers growing organic vegetables at Ban Na Fai. The sample group was 30 farmers in the organic vegetable growing group at Ban Na Fai, Muang District, Chaiyaphum Province, which was obtained by using a specific purposive sampling method from farmers growing organic vegetables. Ban Na Weir voluntarily joined the project The research instruments were 1) workshops 2) Training material on the provision of knowledge on the production process, in order to enter the safe agricultural standard; and 3) the Farmers Satisfaction Evaluation Form towards the farmers' production process in Ban Na-Fai. The data was analyzed by analyzing the mean and standard deviation of the score using basic statistics (mean, standard deviation), data obtained from in-depth interviews and group discussions (Focus Group). By analysing the content (content analysis) and the satisfaction of farmers with training, the data are analysed using basic statistics.

The results of the research were as follows:

1. Most of the farmers have a good understanding of Vegetable production is safe, that is, safe vegetables are vegetables that use fertilizers and chemicals that do not exceed the standard as prescribed by the Ministry of Public Health.. The top 5 vegetables that are popular to grow, collect and sell to the companies that buy it are morning glory, basil, horseradish, and lemongrass.

2. Guidelines to promote the reduction or termination of the use of chemicals in food crop production for farmers in the organic vegetable growing group, Ban Na Fai, Muang District, Chaiyaphum Province. It can be used as a guideline to promote the reduction or abolition of the use of chemicals in food crop production for farmers in the organic vegetable growing group, Ban Na Weir, Muang District, Chaiyaphum Province, in 4 main ways: 1) Develop and expand the network in the circle. 2) To develop network productivity. Both on an individual level 3) develop cooperation with external organisations and 4) promote and sensitize young people.

3. overall satisfaction and benefit issues Farmers growing organic vegetables at Ban Na Fai, Muang District, Chaiyaphum Province There is a high level of opinion.

4. A guideline for driving the production of safe agriculture of the network of farmers, 1) Request cooperation within the village Communicate information at the community level. Adding network members Establishing a group and developing concrete Production system development And youth participation. 2) The issues of partition were seeds and molasses. Leavening experience Composting experience, and 3) seek cooperation, overseeing the contributions of public sector mentors to guide them through the work.

Keywords : Safe Agriculture; Ban Na Fai Organic Vegetable Growing Group

บทนำ

การผลิตพืชผักเป็นแขนงหนึ่งทางการเกษตร พืชผักที่นำมาใช้ในการบริโภค ซึ่งมีคุณค่าทางโภชนาการสูง จะทำให้สามารถต่อต้านโรคร้ายไข้เจ็บได้ สถานการณ์ในปัจจุบันมีการส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยของจังหวัดชัยภูมิ ในหลายอำเภอ เช่น อำเภอเมือง อำเภอหนองบัวแดง อำเภอภูเขียว และอำเภอแก้งคร้อ ฯลฯ แต่ผลจากการศึกษาโดยภาพรวม พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ยังต่างคนต่างผลิต ตามมีตามเกิดเท่าที่สามารถเรียนรู้ได้ ทำให้ยังต้องพึ่งพากลไกทางการตลาด จึงส่งผลต่อราคาของผลิตผล โดยราคายังมีความไม่แน่นอน ยังมีการผันผวนขึ้นลงไปตามฤดูกาล จังหวัดมีการริเริ่มดำเนินการเปิดเป็นตลาดสินค้าสีเขียว ให้เกษตรกรนำผลผลิตมาจำหน่ายในบางพื้นที่แต่ก็ยังไม่สามารถช่วยเกษตรกรส่วนใหญ่ได้ ซึ่งแนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ที่ต้องการยกระดับการพัฒนาและแก้ไขปัญหาในพื้นที่ โดยความร่วมมือของภาคส่วนต่างๆโดยมีประเด็นมุ่งเน้นด้านการเกษตรและอุตสาหกรรมฐานชีวภาพ (Bio-based) เช่น การเพิ่มผลผลิตการเกษตรสำหรับพืชเกษตรหลัก การเกษตรพืชเศรษฐกิจที่ไม่ทำลายทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม การเกษตรแบบปลอดภัยเป็นต้น และสอดคล้องกับประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดชัยภูมิยุทธศาสตร์ที่ 1 เรื่องการพัฒนาขีดความสามารถในการผลิต การจัดการสินค้าและบริการสร้างมูลค่าเพิ่มอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนอาทิ

การเพิ่มประสิทธิภาพและศักยภาพการผลิตภาคการเกษตรและเครือข่ายสินค้าเกษตรเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ เพื่อลดต้นทุนการผลิตพัฒนาคุณภาพผลผลิต ส่งเสริมเกษตรปลอดภัย โดยการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้และพัฒนาองค์ความรู้ให้ชุมชน สนับสนุนการผลิตและใช้ปุ๋ยอินทรีย์เพื่อพัฒนาคุณภาพมาตรฐานความปลอดภัยของสินค้าเกษตรและอาหาร รวมถึงยังสอดคล้องกับพันธกิจของมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ข้อ 8. คือ ศึกษา วิจัย ส่งเสริมและสืบสานโครงการอันเนื่องมาจากแนวพระราชดำริในการปฏิบัติตามภารกิจของมหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม การที่จะให้พืชผักมีคุณภาพตามความต้องการของผู้บริโภคนั้น ต้องผ่านกรรมวิธีการผลิตที่ถูกต้องตามหลักการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิบัติและการดูแลรักษา ตั้งแต่การผลิตจนกระทั่งถึงระยะเก็บเกี่ยวรวมทั้งการควบคุมคุณภาพทางด้านโภชนาการ และความปลอดภัยต่อผู้บริโภค ในห้วงระยะเวลากว่า 10 ปีที่ผ่านมา กระแสของผู้บริโภคได้ให้ความสำคัญกับสุขภาพมากขึ้นเรื่อย ๆ และเป็นไปอย่างต่อเนื่องทำให้ในการเกษตรผู้ผลิตต้องปรับตัวตามวัฒนธรรมการบริโภคและการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ องค์การพัฒนาเอกชนให้มีการใช้สารเคมีอย่างปลอดภัยหรือไม่ใช้สารเคมีเลย โดยลดการใช้สารเคมีเพื่อให้เกษตรกรยั่งยืนแบบญาติ จันทร แก้ว (2551 : 21) ได้ศึกษาการวิเคราะห์ทางเศรษฐกิจของการผลิตผักโดยใช้สารธรรมชาติและสารเคมีพบว่า เกษตรกรที่ใช้สารธรรมชาติจะได้กำไรสุทธิมากที่สุดเนื่องจากราคาผลผลิตสูงกว่าการใช้สารเคมีนอกจากนี้ วราภรณ์ ปัญญาวิดี (2554 : 107-127) กล่าวว่า ประเด็นที่เป็นการสนับสนุนให้เพิ่มการผลิตของผู้ปลูกผักปลอดภัยมากขึ้น โดยเฉพาะการปลูกพืชผักจะต้องขยายพื้นที่จำเป็นต้องมีแรงงานเพิ่ม เพื่อการพัฒนาเกษตรปลอดภัยและเป็นความสำคัญที่นำไปสู่ความยั่งยืน นอกจากนี้ ดุษฎี พรหมทัต (2551 : 21) กล่าวว่า หน่วยงานภาครัฐจะต้องแสดงบทบาทอย่างเข้มข้น เพื่อให้เกษตรกรหันมาสนใจและเห็นถึงความสำคัญของการใช้และแนวทางป้องกันสารเคมีเพื่อความปลอดภัยต่อตัวเกษตรกรและผู้บริโภคซึ่งต้องปฏิบัติอย่างจริงจังและต่อเนื่อง เพื่อการพัฒนาเกษตรกรรมของประเทศให้ยั่งยืนตลอดไปเกษตรกรในพื้นที่บ้านนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ อาชีพหลักของเกษตรกรคือ ประกอบอาชีพเกษตรกรรมโดยการทำนา ทำไร่ (มันสำปะหลัง) ทำสวน (มะม่วง) ปลูกพืชผักสวนครัว ฯลฯ แต่การประกอบอาชีพเกษตรกรรมก็ยังประสบปัญหาทั้งภัยธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม ภัยแล้งและปัญหาความผันผวนของราคาสินค้าเกษตร นับว่าเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อรายได้หลักของเกษตรกร เป็นผลทำให้เกิดสถานะทุนจม เกษตรกรขาดสภาพคล่องไม่มีเงินหมุนเวียนมาลงทุนในการทำเกษตรรอบต่อไปหรือต้องมีการกู้หนี้ยืมสินทั้งในและนอกระบบมากขึ้น ดังนั้นจึงมีการจัดตั้งกลุ่มขึ้นมาเพื่อปลูกผักปลอดภัย สร้างอาชีพใหม่ และมีรายได้เสริมที่จะช่วยเหลือเกษตรกรอีกทางหนึ่ง อย่างไรก็ตามปริมาณการผลิต ช่วงเวลาของการซื้อขาย และราคายังเป็นปัญหา เนื่องจากช่วงเวลาของความต้องการและการสนองตอบไม่สมดุลกัน สถานการณ์ภัยธรรมชาติและราคาสินค้าที่มีความผันผวนเป็นประเด็นสำคัญที่เป็นปัญหากับเกษตรกร เพื่อให้การดำรงอยู่ของอาชีพการปลูกผักปลอดภัยเป็นไปอย่างมั่นคงและต่อเนื่อง จึงนำไปสู่การวิจัยพัฒนาเกษตรปลอดภัยของกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษบ้านนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ เพื่อให้เกษตรกรมีความมั่นคงของรายได้และมีสุขอนามัยที่ดีการรักษาสมดุลการผลิต ระบบนิเวศและเพื่อลด

ต้นทุนในการผลิต ทำให้ชุมชนมีการใช้ทรัพยากรปลอดสารพิษอย่างมีประสิทธิภาพรวมถึงการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตผลทางการเกษตรให้เป็นผลิตภัณฑ์เชิงเศรษฐกิจแบบยั่งยืน สามารถสร้างรายได้สู่ครัวเรือนและชุมชนได้มากขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาความรู้ความเข้าใจและลักษณะการผลิตของเกษตรกรกลุ่มปลูกพืชผักปลอดสารพิษบ้านนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ
2. ศึกษาและวิเคราะห์แนวทางส่งเสริมการลดหรือละเลิกการใช้สารเคมีในการผลิตพืชอาหารของเกษตรกรกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษบ้านนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ
3. การให้ความรู้กระบวนการผลิตของเกษตรกรกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษบ้านนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิเพื่อเข้าสู่มาตรฐานเกษตรปลอดภัย
4. พัฒนาเครือข่ายเกษตรกรกลุ่มปลูกพืชผักปลอดสารพิษบ้านนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้รูปแบบผสม (Mixed Method) โดยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณซึ่งเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

ตัวแปรต้น ได้แก่ อายุ เพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการปลูกผักปลอดสารพิษ

ตัวแปรตาม ได้แก่ 1) ความรู้กระบวนการผลิตของเกษตรกรกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษ บ้านนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิเพื่อเข้าสู่มาตรฐานเกษตรปลอดภัย 2) แนวทางการพัฒนากลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษ บ้านนาฝายให้เข้าสู่เกษตรปลอดภัยและการตลาดผักปลอดภัยของเกษตรกรกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษบ้านนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ 3) แนวทางส่งเสริมการลดหรือละเลิกการใช้สารเคมีในการผลิตของเกษตรกรกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษบ้านนาฝาย 4) ความพึงพอใจของกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษ บ้านนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร เกษตรกรกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษ บ้านนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ 90 ราย

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เกษตรกรกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษ บ้านนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 30 ราย ซึ่งได้มาด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Specific purposive Sampling) จากเกษตรกรกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษ บ้านนาฝายที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการ

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

1. การอบรมเชิงปฏิบัติการ
2. เอกสารประกอบการฝึกอบรม เรื่อง การให้ความรู้กระบวนการผลิต ของเกษตรกรกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษบ้านนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ เพื่อเข้าสู่มาตรฐานเกษตรปลอดภัย
3. แบบประเมินความพึงพอใจของเกษตรกรที่มีต่อกระบวนการผลิตกระบวนการผลิตของเกษตรกรกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษบ้านนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ เพื่อเข้าสู่มาตรฐานเกษตรปลอดภัย

การทดสอบเครื่องมือ

ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำแบบสอบถามตามกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยได้ทำการตรวจสอบความแม่นยำและความเชื่อมั่น ดังนี้

ความเที่ยงตรงของเนื้อหา ในการทดสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาเครื่องมือที่ใช้วัดการพัฒนาเกษตรปลอดภัยของกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษ บ้านนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ โดยใช้แนวคิดต่างๆ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

ความเชื่อมั่นของเครื่องมือ ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบสอบถามทั้งฉบับ จากจำนวนแบบสอบถามที่นำไปทดสอบกลับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ฉบับ มีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม เท่ากับ 0.89 นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ที่ได้ไปทดลองใช้กับกลุ่มที่คล้ายกับกลุ่มตัวอย่างในการวิเคราะห์ครั้งนี้ จำนวน 20 ชุด เพื่อหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยใช้การหาค่าความเชื่อมั่นตามวิธีของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ซึ่งปรากฏผลความน่าเชื่อถือของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.89

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถามสัมภาษณ์แบบปลายเปิด และปลายปิดแบบเจาะลึกและการสังเกต แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

2.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) เป็นการเก็บข้อมูลที่ได้จากเกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดภัยในเรื่องข้อมูลทั่วไปของพื้นที่ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ข้อมูลด้านการผลิตและการตลาดของเกษตรกร ทัศนคติของเกษตรกรที่มีต่อการผลิตผักปลอดภัย ปัญหาและอุปสรรคของเกษตรกรในการผลิตและการตลาด

2.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมเอกสารทางวิชาการ วารสาร รายงานการศึกษา บทความ และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนข้อมูลที่ได้จากหน่วยงานราชการ

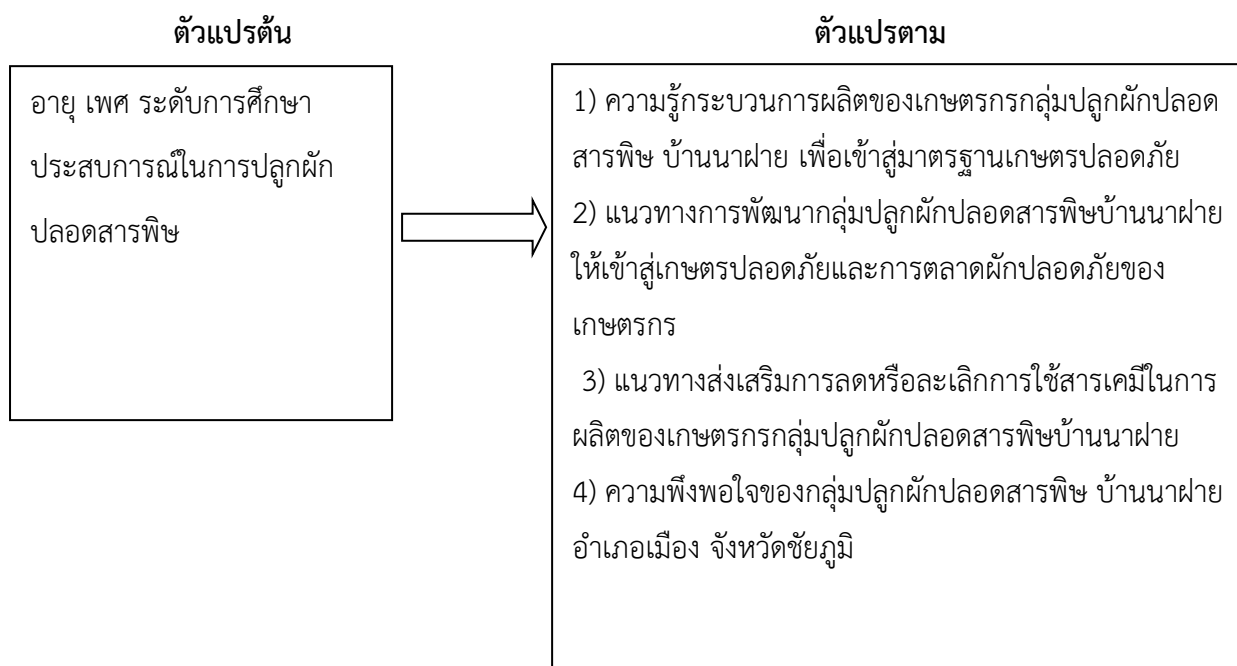
การวิเคราะห์ผลการวิจัย

1. เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (quantitative approach) ด้วยโปรแกรมคำนวณอย่างง่าย เพื่อหาค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานใช้วิธีการถอดความ แปลความ ตีความ และสังเคราะห์

2. เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ใช้การถอดความ แปลความ ตีความและสังเคราะห์

3. เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (quantitative approach) ด้วยโปรแกรมคำนวณอย่างง่าย เพื่อหาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ข้อที่ 3

กรอบแนวคิดในการวิจัย



แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

1. เกษตรกรกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษ บ้านนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิส่วนใหญ่มีความเข้าใจเป็นอย่างดีในเรื่อง การผลิตผักปลอดภัย นั่นคือ ผักปลอดภัยเป็นผักที่มีการใช้ปุ๋ยและสารเคมีที่ไม่เกินระดับมาตรฐานตามที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนด เพราะกระบวนการปลูกเกษตรกรยังมีการใส่ปุ๋ยเคมี มีการฉีดพ่นยาฆ่าแมลงทั้งสารเคมีและใช้สารชีวภาพช่วยอีกทางหนึ่ง เช่น สารสกัดจากสะเดาสาบเสือ และผงการอง เป็นต้น ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ปลูกผักปลอดภัย 11-15 ปี กลุ่มปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษเป็นการรวมกลุ่มการปลูกผักเพื่อการผลิตและการตลาด มีรูปแบบการทำเกษตรผสมผสาน ส่วนใหญ่มีประสบการณ์การผลิต ผักที่นิยมปลูกรวบรวมและส่งขายให้กับบริษัทที่มารับซื้อามากที่สุด 5 อันดับแรก คือ ผักบุ้งจีน โหระพา กะเพรา มะรุม และตะไคร้ ส่วนใหญ่มีการตรวจสอบการตกค้างก่อนจำหน่าย นาน ๆ ครั้ง เกษตรกรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการผลิตผักปลอดภัยของเกษตรกรในการรับรู้ สัมผัส โดยอาศัยจากประสบการณ์เดิมและประสบการณ์ใหม่ของเกษตรกรซึ่งก่อให้เกิดความตระหนักรู้ในเรื่องการผลิตผักปลอดภัย ใส่ใจคุณภาพ

สิ่งแวดล้อม และการส่งผลกระทบต่อผู้ผลิตและผู้บริโภคเป็นอย่างดี โดยรวมมีค่าเฉลี่ย 3.63 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) 0.36

2. แนวทางส่งเสริมการตลาดหรือละเล็กละเอินการใช้สารเคมีในการผลิตพืชอาหารของเกษตรกรกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษบ้านนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ สามารถนำมากำหนดเป็นแนวทางส่งเสริมการตลาดหรือละเล็กละเอินการใช้สารเคมีในการผลิตพืชอาหารของเกษตรกรกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษบ้านนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ได้เป็น 4 แนวทางหลัก คือ 1) พัฒนาและขยายเครือข่ายในวงกว้าง 2) พัฒนาศักยภาพในการผลิตของเครือข่าย ทั้งในระดับบุคคล และระดับเครือข่าย 3) พัฒนาความร่วมมือกับหน่วยงาน องค์กรภายนอก และ 4) ส่งเสริมและสร้างความตระหนักให้กับเยาวชน

3. ผลการฝึกอบรมในหลายหลักสูตร เกษตรกรนำไปปฏิบัติได้จริงในกิจกรรมที่เกษตรกรมีความถนัด หรือมีความเหมาะสมกับศักยภาพของตนเองการนำผลการฝึกอบรมไปปฏิบัติในกิจกรรมพื้นที่ของเกษตรกร ต้องได้รับการปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสมของพื้นที่ โดยเมื่อพิจารณาในประเด็นความพึงพอใจและประโยชน์ในภาพรวม เกษตรกรกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษบ้านนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

4. ผลการพัฒนาเครือข่ายเกษตรกรกลุ่มปลูกพืชผักปลอดสารพิษบ้านนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ กำหนดเป็นแนวทางการขับเคลื่อนด้านการผลิตเกษตรปลอดภัยของเครือข่ายเกษตรกรกลุ่มปลูกพืชผักปลอดสารพิษบ้านนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ได้เป็น 3 ส่วนคือ สิ่งที่ยากทำให้ดีขึ้น 2) ประเด็นการแบ่งปัน ประกอบด้วย เมล็ดพันธุ์และกากน้ำตาล ประสบการณ์การทำหัวเชื้อ ประสบการณ์การทำปุ๋ย การทำน้ำหมัก การลดราคาปัจจัยให้เพื่อนและเครือข่าย และการนำวิทยากรมาร่วมแลกเปลี่ยน และ 3) ขอความร่วมมือ ประกอบด้วย การดูแลเรื่องปัจจัยการผลิตจากภาครัฐ พี่เลี้ยงในการชี้แนะตลอดการทำงาน การขอความร่วมมือภายในหมู่บ้าน ชุมชน ความรู้และเทคนิคใหม่ๆ จากหน่วยงานต่างๆ และการประชาสัมพันธ์สื่อสารข้อมูลในระดับชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาความรู้ความเข้าใจและลักษณะการผลิตของเกษตรกรกลุ่มปลูกพืชผักปลอดสารพิษบ้านนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีความเข้าใจเป็นอย่างดีในเรื่อง การผลิตผักปลอดภัย เกษตรกรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการผลิตผักปลอดภัยของเกษตรกรในการรับรู้ สัมผัส โดยอาศัยจากประสบการณ์เดิม และประสบการณ์ใหม่ของเกษตรกรซึ่งก่อให้เกิดความตระหนักรู้ในเรื่องการผลิตผักปลอดภัย ใส่ใจคุณภาพสิ่งแวดล้อม และการส่งผลกระทบต่อผู้ผลิตและผู้บริโภคเป็นอย่างดี โดยรวมมีค่าเฉลี่ย 3.63 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) 0.36 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ เกษตรกรกลุ่มปลูกพืชผักปลอดสารพิษบ้านนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิส่วนใหญ่มีประสบการณ์ปลูกผักปลอดภัย 11-15 ปี กลุ่มปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษเป็นการรวมกลุ่มการปลูกผักเพื่อการผลิตและการตลาด มีรูปแบบการทำเกษตรผสมผสาน ร้อยละ

93.75 ส่วนใหญ่มีประสบการณ์การผลิต จึงมีความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับค่อนข้างดีและคลุกคลีอยู่กับการปลูกผักปลอดสารพิษมาเป็นเวลานานจึงทำให้มีความรู้ความเข้าใจและมีทัศนคติที่ดีต่อการปลูกผักปลอดสารพิษและผลการศึกษายังพบว่า เกษตรกรกลุ่มปลูกพืชผักปลอดสารพิษ บ้านนาฝายมีองค์ความรู้ในเรื่องปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ คือ 1) เกษตรกรมีความเข้าใจในระดับมากที่สุดเกี่ยวกับด้านเกษตรธรรมชาติ เกษตรอินทรีย์ เกษตรผสมผสาน ว่าเป็นการผลิตผักปลอดภัยจากสารเคมี 2) เกษตรกรเห็นด้วยอย่างยิ่งว่าการปลูกผักปลอดภัยสามารถปลูกได้ในพื้นที่กลางแจ้งและในแปลงที่ทางมั่ง 3) เกษตรกรเห็นด้วยอย่างยิ่งว่าการใช้สารเคมีในการเกษตร จะทำให้เกิดสารพิษตกค้างในพืชผัก 4) เกษตรกรไม่ค่อยเห็นด้วยว่าการใช้สารเคมีทางการเกษตรสามารถเข้าสู่ร่างกายได้แค่เฉพาะทางปากและทางลมหายใจเท่านั้น แต่ยังสามารถสัมผัสได้ทางผิวหนัง ตา และทุกส่วนของร่างกาย 5) เกษตรกรไม่เห็นด้วยว่าการผลิตผักปลอดภัย จะทำให้เกิดสารพิษตกค้างต่อเกษตรกรและความเสี่ยงในการเจ็บป่วย 6) เกษตรกรเห็นด้วยอย่างมากว่าการผลิตผักปลอดภัยจะช่วยลดมลพิษ มลภาวะ และสามารถรักษาสิ่งแวดล้อมได้ 7) เกษตรกรเห็นด้วยอย่างยิ่งกับการผลิตผักปลอดภัยที่ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยหมักชีวภาพ และใช้สารสกัดจากพืช 8) เกษตรกรไม่แน่ใจว่าผักปลอดภัยจะต้องมีภาชนะมิดชิดหรือเพียงแต่ติดสติกเกอร์ให้ชัดเจน 9) เกษตรกรไม่แน่ใจว่าการขนส่งผักปลอดภัยสามารถขนส่งร่วมกับสินค้าทั่วไปได้หรือไม่ และ 10) เกษตรกรไม่ค่อยเห็นด้วยว่าผักปลอดภัยสามารถเก็บรักษาได้โดยการแช่แข็งหรือฉายรังสี ซึ่งผลดังกล่าวสอดคล้องกับผลการศึกษาก่อนหน้า ปิ่นน้ำ, มนฤตย์พล อรุณบุญลวดชาติ และ สุพัตรา จุณณะปายะ (2558 : 122-132) ได้ศึกษาการพัฒนาตลาดเกษตรแบบยั่งยืน ศึกษาการมีส่วนร่วมของเกษตรกรผู้ผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษ โครงการอาหารปลอดภัยตลาดกลางผักและผลไม้จังหวัดราชบุรี ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรผู้ผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษ มีส่วนร่วมในการพัฒนาตลาดเกษตรแบบยั่งยืนระดับปานกลาง การทดสอบสมมติฐาน พบว่า เพศ ต้นทุนการผลิต การรับรู้ข่าวสาร และประสบการณ์ผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรผู้ผลิตผักปลอดภัย โครงการอาหารปลอดภัย ตลาดกลางผักและผลไม้จังหวัดราชบุรี ในการพัฒนาตลาดเกษตรแบบยั่งยืนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเซเยอร์ (Sayers, R. 2006 : 124) พบว่า การสร้างความตระหนักที่มุ่งหวังให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนั้น เป็นกระบวนการที่จะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เวลาในการปรับตัวของกลุ่มเป้าหมายตั้งแต่ 1) มีการแสดงความรับรู้รับทราบว่าพฤติกรรมที่ชี้ให้เห็นว่าตระหนักนั้น ประกอบด้วยพฤติกรรมใดบ้าง 2) มีการยอมรับ และสนับสนุนพฤติกรรมดังกล่าว 3) มีการแสดงความตั้งใจ และตัดสินใจที่จะประพฤติเช่นนั้น 4) การประพฤติและปฏิบัติอย่างตั้งใจต่อเนื่องและยั่งยืน และ 5) มีการรักษาพฤติกรรมดังกล่าวไว้และส่งเสริมให้คนอื่น ๆ ยอมรับพฤติกรรมนั้น และให้แสดงความตั้งใจและปฏิบัติเช่นเดียวกันกับตน ในบางกรณีการส่งเสริมความตระหนักเพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ทัศนคติและความเชื่อนั้น มีความจำเป็นต้องใช้เทคนิควิธีที่มีความเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมายในระหว่างกระบวนการสร้างความตระหนักไปในเวลาเดียวกันและยังสอดคล้องกับกอนเซฟส์และคณะ (Gonsalves, J., T. Becker, A. Braun, D.2005 : 34) ที่กล่าวว่า การพัฒนาด้านการเกษตรนั้น ไม่เพียงแต่

ข้อมูลวิชาการเท่านั้นที่เป็นสิ่งจำเป็น แต่ยังคงคำนึงถึงมิติด้านวัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจและการเมืองด้วย เช่น โครงสร้างทางสังคม เพศ พฤติกรรม สิทธิประโยชน์การใช้ที่ดิน และนโยบายของภาครัฐ เป็นต้น นอกจากนี้กระบวนการมีส่วนร่วมยังทำให้การวิจัยและพัฒนาสามารถตอบสนองต่อปัญหาความต้องการและโอกาสที่ได้รับการแจกแจงวินิจฉัยโดยผู้เกี่ยวข้องโดยตรง ช่วยวิเคราะห์และประเมินทางเลือกโดยใช้ภูมิความรู้ และทรัพยากรในท้องถิ่น ทำให้นวัตกรรมที่ได้มีความเหมาะสมต่อสภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมืองของท้องถิ่น และช่วยส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนและนำผลที่ได้ไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ

2. ผลการศึกษาและวิเคราะห์แนวทางส่งเสริมการลดหรือละเลิกการใช้สารเคมีในการผลิตพืชอาหารของเกษตรกรกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษบ้านนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ พบว่า การวิจัยและการรณรงค์เพื่อให้มีการลด ละเลิกการใช้สารเคมีในหลายหน่วยงานของประเทศไทยแต่การปรับเปลี่ยนมิใช่เรื่องง่ายเนื่องจากปัญหาการผลิตภาคการเกษตรมีความเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจ อาชีพ และรายได้ของประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ แต่การศึกษาและวิเคราะห์แนวทางส่งเสริมการลดหรือละเลิกการใช้สารเคมีในการผลิตพืชอาหารของเกษตรกรกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษบ้านนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ในครั้งนี้สามารถนำมากำหนดเป็นแนวทางส่งเสริมการลดหรือละเลิกการใช้สารเคมีในการผลิตพืชอาหารของเกษตรกรกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษบ้านนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ได้เป็น 4 แนวทางคือ 1) พัฒนาและขยายเครือข่ายในวงกว้าง เช่น จัดตั้งเครือข่ายระดับตำบล เพิ่มจำนวนสมาชิกของเครือข่ายเดิมที่มีอยู่แล้วในแต่ละหมู่บ้าน 2) พัฒนาศักยภาพในการผลิตของเครือข่าย ทั้งในระดับบุคคล และระดับเครือข่าย ผ่านกระบวนการฝึกอบรม ประชุม สัมมนา และเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ส่งเสริมให้เครือข่ายมีความเข้มแข็งและมีระบบการบริหารจัดการที่ยั่งยืน ได้แก่ 2.1) ข้อมูลและความรู้ที่ทันสมัย เช่น เทคนิคการบริหารจัดการศัตรูพืชที่ไม่ใช้สารเคมี เทคนิคการปลูกพืชที่มีความปลอดภัยต่อผู้บริโภค ข้อมูลการตลาด การจัดระบบและวางแผนการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดและผู้บริโภค เป็นต้น 2.2) ปัจจัยการผลิต เช่น การจัดสรรน้ำเพื่อการเกษตร และเครื่องมือและอุปกรณ์การผลิต ได้แก่ เครื่องบดย่อยเศษพืช และหม้อนึ่งฆ่าเชื้อสำหรับการเพาะเห็ด เป็นต้น 2.3) เครือข่ายการตลาดอาหารปลอดภัยและอาหารอินทรีย์ เพื่อเพิ่มช่องทางการจำหน่ายผลผลิตของเกษตรกรเพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปจำหน่ายในเมือง 2.4) งบประมาณหรือกองทุนเพื่อพัฒนาเครือข่าย 3) พัฒนาความร่วมมือกับหน่วยงาน องค์กรภายนอก ทั้งหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และ 4) ส่งเสริมและสร้างความตระหนักให้กับเยาวชน เช่น การส่งเสริมให้มีการนำพืชอาหารที่ปลอดภัยมาเป็นวัตถุดิบในการผลิตอาหารกลางวันภายในโรงเรียน การกำหนดให้สถานศึกษาตั้งแต่ระดับประถมศึกษาทุกแห่งต้องมีพื้นที่ปลูกพืชผักที่ไม่ใช้สารเคมี

การกำหนดหลักสูตรการปลูกผักปลอดสารพิษในชั้นเรียนตั้งแต่ระดับประถมศึกษา ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวได้นำแนวคิดมุมมองต่างระดับของ Geels (2002 : 1257–1274) มาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์เงื่อนไขปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการขยายตัวของการผลิตข้าวอินทรีย์ คือ 1) กลุ่มเกษตรกรที่มีการปรับเปลี่ยนสู่การใช้สารเคมี หรือ การผลิตในระบบเกษตรอินทรีย์ เริ่มต้นจากการแก้ปัญหาในระดับปัจเจก คือเกษตรกรที่ได้รับแรงบันดาลใจจากการอบรมสัมมนาและตระหนักถึงผลกระทบจากการใช้สารเคมี 2) มีพัฒนาการจากการหนุนช่วยด้านความตระหนักปัญหาผลกระทบจากการใช้สารเคมีจากนักวิชาการ และองค์กรพัฒนาเอกชน 3) มีความตั้งใจมุ่งมั่น เพื่อแก้ปัญหากระบวนการผลิตโดยไม่ใช้สารเคมี โดยการทำน้ำหมัก สารสกัดจากพืชเพื่อควบคุมป้องกันแมลง รวมทั้งการจัดเตรียมปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยหมักจากวัสดุที่มีในพื้นที่ และ 4) มีการนำผลผลิตจำหน่ายในตัวเมืองเชียงใหม่ เช่น ตลาดนัดที่หน่วยงานราชการ องค์กรเอกชน โรงพยาบาล โรงเรียนบางแห่ง ซึ่งเป็นการดำเนินงานด้วยตัวเกษตรกรเองตั้งแต่การผลิตการหาปัจจัยการผลิต และการตลาด

3. ผลการให้ความรู้กระบวนการผลิตของเกษตรกรกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษบ้านนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิเพื่อเข้าสู่มาตรฐานเกษตรปลอดภัย พบว่า การถ่ายทอดเทคโนโลยีตามกระบวนการผลิตของเกษตรกรกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษบ้านนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิเพื่อเข้าสู่มาตรฐานเกษตรปลอดภัย โดยการอบรมเชิงปฏิบัติการ ถ่ายทอดเทคโนโลยีที่ใช้ในตามกระบวนการผลิตด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของเกษตรกรเกษตรกรกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษบ้านนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ โดยกำหนดเนื้อหาในการอบรมเชิงปฏิบัติการ 4 ประเด็น คือหลักการการผลิตผักปลอดสารพิษ เทคโนโลยีและกระบวนการที่มีประสิทธิภาพที่ใช้ในการผลิตเกษตรเกษตรกรกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษ แนวทางการวิเคราะห์ต้นทุนการผลิต การปลูก การขยายพันธุ์ การเก็บผลผลิต การขนส่งผลผลิต การจัดจำหน่าย การทำปุ๋ยอินทรีย์น้ำจากสารเร่ง พด.2 และพด.7 อบรมการใช้ปุ๋ยพืชสดและการทำนาคาร์เมลล์พันธุ์ปุ๋ยพืชสด และอบรมวิธีการบริหารจัดการผักปลอดสารพิษ ผลการฝึกอบรมในหลายหลักสูตร เกษตรกรนำไปปฏิบัติได้จริงในกิจกรรมที่เกษตรกรมีความถนัดหรือมีความเหมาะสมกับศักยภาพของตนเองการนำผลการฝึกอบรมไปปฏิบัติในกิจกรรมพื้นที่ของเกษตรกรต้องได้รับการปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสมของพื้นที่ โดยเมื่อพิจารณาในประเด็นความพึงพอใจและประโยชน์ในภาพรวม เกษตรกรกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษบ้านนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก จากผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะ โครงการวิจัยเรื่องการพัฒนากระบวนการผลิตของเกษตรกรกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษบ้านนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิสามารถสร้างความรู้ ความเข้าใจและปรับทัศนคติของเกษตรกรให้สนใจเข้ามาร่วมกลุ่มเพื่อเรียนรู้กระบวนการปลูกผักปลอดสารพิษมากขึ้นและมีความตระหนักในเรื่องการดูแลสุขภาพ เนื่องจากการเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมกับโครงการวิจัยทำให้ได้รับความรู้เพิ่มเติมทั้งในด้านการผลิต กระบวนการปลูกผักปลอดสารพิษ การเข้าสู่มาตรฐานอินทรีย์และกระบวนการทางการตลาดเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ยังได้รับความรู้ในการผลิตปลูกผักปลอดสารพิษและพืชอินทรีย์อื่นๆที่เกษตรกรสามารถนำไปช่วยเสริมในการประกอบอาชีพได้อีกทางหนึ่ง ซึ่งสามารถสังเกตได้จากการจัดกิจกรรมทุกครั้งเกษตรกรจะให้ความสนใจร่วมด้วยความเต็มใจ จากการศึกษา

เกษตรกรกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษบ้านนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการฝึกอบรมที่เป็นประโยชน์อาทิเช่น 1) เกษตรกรมีความต้องการปรับเปลี่ยนการผลิตสู่ระบบการผลิตอินทรีย์แต่ขาดความรู้ด้านการตลาด 2) การเข้าถึงองค์ความรู้ต่างๆ ของเกษตรกรมีข้อจำกัดมาก ยังต้องอาศัยการสนับสนุนจากภายนอก เช่น ภาครัฐ 3) ผู้สนับสนุนองค์ความรู้ ไม่พิจารณาถึงความต้องการของเกษตรกรว่าต้องการความรู้ด้านใดให้ชัดเจนก่อนการสนับสนุนองค์ความรู้ต่างๆ ให้กับเกษตรกร ดังเห็นได้จากองค์ความรู้บางอย่างเกษตรกรไม่เห็นถึงความสำคัญและยังไม่ต้องการ ณ เวลานั้น จึงไม่เกิดประโยชน์ ควรมีการสำรวจความต้องการที่แท้จริงของเกษตรกรก่อนการฝึกอบรมเพื่อจะทราบข้อมูลพื้นฐาน ปัญหาความต้องการที่แท้จริงของเกษตรกร และควรให้ผู้นำเกษตรกรหรือตัวแทนเกษตรกรได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตรที่จะทำการฝึกอบรม 4) เกษตรกรยังขาดทักษะในการบริหารแปลงปลูก การพยากรณ์ผลผลิต และการบันทึกกิจกรรมต่างๆ ในแปลงปลูก 5) การดำเนินกิจกรรมสร้างเวทีให้เกษตรกรและผู้บริโภคได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันจะเป็นการกระตุ้นให้เกษตรกรพัฒนาตนเองได้รวดเร็วขึ้น และตรงตามความต้องการของผู้บริโภค 6) เกษตรกรมีความภาคภูมิใจที่สามารถกำหนดราคาขายได้เอง 7) การนำผลการฝึกอบรมไปปฏิบัติในกิจกรรมพื้นที่ของเกษตรกรต้องได้รับการปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสมของพื้นที่ 8) ผลการฝึกอบรมในหลักสูตร เกษตรกรนำไปปฏิบัติได้จริงในกิจกรรมที่เกษตรกรมีความถนัดหรือมีความเหมาะสมกับศักยภาพของตนเองได้ดี

4. ผลการพัฒนาเครือข่ายเกษตรกรกลุ่มปลูกพืชผักปลอดสารพิษบ้านนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ พบว่า ตำบลนาฝายมีความหลากหลายทางชีวภาพที่มีฐานจากการตั้งอยู่ในภูมิประเทศที่เหมาะสม กล่าวคือ มีสภาพภูมิประเทศที่เอื้อต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรม คนในชุมชนหมู่บ้านจึงสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งทรัพยากรดิน น้ำ และป่าไม้ในการผลิตได้อย่างเต็มที่ สำคัญคือ ทำให้ชุมชนหมู่บ้านมีความหลากหลายของพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ ซึ่งเป็นแหล่งที่มาของรายได้ของครัวเรือนและเป็นฐานการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่สำคัญของคนในชุมชน ซึ่งผลการนำเสนอข้อมูลพื้นฐาน การสร้างความเข้าใจให้กับกลุ่มเกษตรกร ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์และการสะท้อนผลการสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์ สามารถนำมากำหนดเป็นแนวทางการขับเคลื่อนด้านการผลิตเกษตรปลอดภัยของเครือข่ายเกษตรกรกลุ่มปลูกพืชผักปลอดสารพิษบ้านนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ได้เป็น 3 ส่วนคือ สิ่งที่ยอยากทำให้ดีขึ้น ประกอบด้วย 1) การปรับปรุงผลผลิตให้ดีขึ้น การเพิ่มสมาชิกของเครือข่าย การจัดตั้งกลุ่มและพัฒนาให้เป็นรูปธรรม การพัฒนาระบบการผลิต และการดึงเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วม 2) ประเด็นการแบ่งปัน ประกอบด้วย เมล็ดพันธุ์และกากน้ำตาล ประสพการณ์การทำหัวเชื้อ ประสพการณ์การทำปุ๋ย การทำน้ำหมัก การลดราคาปัจจัยให้เพื่อนและเครือข่าย และการนำวิทยากรมาร่วมแลกเปลี่ยน และ 3) ขอความร่วมมือ ประกอบด้วย การดูแลเรื่องปัจจัยการผลิตจากภาครัฐ พี่เลี้ยงในการชี้แนะตลอดการทำงาน การขอความร่วมมือภายในหมู่บ้าน ชุมชน ความรู้และเทคนิคใหม่ๆ จากหน่วยงานต่างๆ และการประชาสัมพันธ์สื่อสารข้อมูลในระดับชุมชน ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับการวิจัยของอัญญา ณ ระนอง (2558 : 56)

ได้ศึกษาการเกษตรที่ลดการพึ่งพิงสารเคมี กรณีศึกษา กลุ่มเกษตรกรบางกลุ่ม ในจังหวัดจันทบุรีและปทุมธานี ผลการศึกษาพบว่า การรวมกลุ่มเพื่อทำเกษตรปลอดสารพิษมักมีภาครัฐเข้ามาเกี่ยวข้อง การบริหารจัดการกลุ่มมักเป็นแบบจากกลางสู่บน ภายในกลุ่มมีการเกื้อกูลกัน โดยมีการแบ่งปันทรัพยากร ในการผลิต แหล่งกระจายพืชผลทางการเกษตรที่ไม่ใช้สารเคมียังมีค่อนข้างจำกัด เกษตรกรมีปัญหา การเข้าถึงตลาด ปัญหาจากผู้ซื้อต้องการรับผลผลิตตามปริมาณที่กำหนดและบางครั้งไม่อยู่ในวิสัยที่เกษตรกรจะทำได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1.1 สำนักงานเกษตรจังหวัดชัยภูมิ ควรเข้ามาหนุนเสริมให้ความรู้และพัฒนากระบวนการผลิตผักปลอดภัยของเกษตรกรอย่างจริงจังและต่อเนื่อง โดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยและสามารถลดต้นทุนการผลิต เพื่อให้กระบวนการผลิตของเกษตรกรได้มาตรฐานมากยิ่งขึ้น และภาครัฐจำเป็นต้องแลกเปลี่ยนความรู้และเรียนรู้ และประสบการณ์ในการปลูกผักปลอดภัย เพื่อชี้ให้เห็นช่องทางใหม่ทั้งการผลิตและการตลาดกับภาคเอกชนหรือบริษัทที่ทำธุรกิจกับเกษตรกร

1.2 ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรจังหวัดชัยภูมิ ควรให้ความรู้สนับสนุน และส่งเสริมให้เกษตรกรใช้สารอินทรีย์ ทดแทนการใช้สารเคมีในการผลิตให้มากขึ้น รวมทั้งมีกระบวนการสนับสนุนส่งเสริมเกษตรกรให้มีความรู้และสามารถเข้าสู่กระบวนการการปลูกผักปลอดภัย อย่างเต็มรูปแบบให้เป็นรูปธรรม

1.3 ผลจากการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่เกษตรกรมีการใช้สารเคมีในแปลงผลิตผัก โดยมากเป็นลักษณะของการผสมผสานระหว่างการใช้สารเคมีและสารชีวภาพ เพื่อให้ได้ปริมาณและคุณภาพผลผลิตเกษตรตามความต้องการของผู้บริโภคใช้สารเคมี โดยใช้สารชีวภาพควบคู่กันไป และมีการวางแผนการผลิต เพื่อให้ผลผลิตที่ได้มีปริมาณสารตกค้างที่ไม่เป็นอันตรายต่อผู้บริโภคหรือได้ผลผลิตที่ไม่มีสารเคมีตกค้างหรือปลอดสารเคมี จึงจะพัฒนาไปสู่การผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษได้

1.4 เพื่อความยั่งยืนของกระบวนการผลิตผักปลอดภัยให้กับชุมชน ควรสร้างคนรุ่นใหม่ มาสืบทอดการผลิตผักปลอดภัยจากสารเคมีเพิ่มมากขึ้น

1.5 จากผลการวิจัยพบองค์ความรู้ที่สามารถนำมากำหนดเป็นแนวทางส่งเสริมการลดหรือละเลิกการใช้สารเคมีในการผลิตพืชอาหารของเกษตรกรกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษบ้านนาผาย อำเภอเมืองจังหวัดชัยภูมิ ได้เป็น 4 แนวทางคือ 1) พัฒนาและขยายเครือข่ายในวงกว้าง เช่น จัดตั้งเครือข่ายระดับตำบล เพิ่มจำนวนสมาชิกของเครือข่ายเดิมที่มีอยู่แล้วในแต่ละหมู่บ้าน 2) พัฒนาศักยภาพในการผลิตของเครือข่ายทั้งในระดับบุคคล และระดับเครือข่าย ผ่านกระบวนการฝึกอบรม ประชุม สัมมนา และเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ส่งเสริมให้เครือข่ายมีความเข้มแข็งและมีระบบการบริหารจัดการที่ยั่งยืน ได้แก่ 2.1) ข้อมูลและความรู้ที่ทันสมัย เช่น เทคนิคการบริหารจัดการศัตรูพืชที่ไม่ใช้สารเคมี เทคนิคการปลูกพืชที่มีความปลอดภัย

ต่อผู้บริโภค ข้อมูลการตลาด การจัดระบบและวางแผนการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดและผู้บริโภค เป็นต้น 2.2) ปัจจัยการผลิต เช่น การจัดสรรน้ำเพื่อการเกษตร และเครื่องมือและอุปกรณ์การผลิต ได้แก่ เครื่องบดย่อยเศษพืช และหม้อนึ่งฆ่าเชื้อสำหรับการเพาะเห็ด เป็นต้น 2.3) เครือข่ายการตลาดอาหารปลอดภัยและอาหารอินทรีย์ เพื่อเพิ่มช่องทางการจำหน่ายผลผลิตของเกษตรกรเพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปจำหน่ายในเมือง 2.4) งบประมาณหรือกองทุนเพื่อพัฒนาเครือข่าย 3) พัฒนาความร่วมมือกับหน่วยงาน องค์กรภายนอก ทั้งหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และ 4) ส่งเสริมและสร้างความตระหนักให้กับเยาวชน เช่น การส่งเสริมให้มีการนำพืชอาหารที่ปลอดภัยมาเป็นวัตถุดิบในการผลิตอาหารกลางวันภายในโรงเรียน การกำหนดให้สถานศึกษาตั้งแต่ระดับประถมศึกษาทุกแห่งต้องมีพื้นที่ปลูกพืชผักที่ไม่ใช้สารเคมี การกำหนดหลักสูตรการปลูกผักปลอดสารพิษในชั้นเรียนตั้งแต่ระดับประถมศึกษา ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรให้ความรู้สนับสนุน และส่งเสริมให้เกษตรกรใช้แนวทางส่งเสริมการตลาดหรือละเลิกการใช้สารเคมีในการผลิตพืชอาหารของเกษตรกรให้มีประสิทธิภาพต่อไป

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษารูปแบบหรือปัจจัยที่สร้างเสริมศักยภาพของเครือข่ายเกษตรกรกลุ่มปลูกพืชผักปลอดสารพิษบ้านนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิให้ประสบความสำเร็จ ในการบริหารจัดการของเครือข่ายอย่างเข้มแข็งและยั่งยืน

2.2 ควรมีการศึกษาความปลอดภัยของการผลิตสินค้าเกษตรอื่นๆ เช่น ข้าว พริก ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของชาติ และอาหารแปรรูปจากผลผลิตเกษตร เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมตลอดห่วงโซ่อุปทาน และเป็นแนวทางในการยกระดับความปลอดภัยอาหารในจังหวัดชัยภูมิได้

เอกสารอ้างอิง

- กรณัฐ ปิ่นฉ่ำ, มนฤตย์พล อรุณบุญวาทิต และ สุพัตรา จุณณะปิยะ (2558). การพัฒนาตลาดเกษตรแบบยั่งยืน : ศึกษาการมีส่วนร่วมของเกษตรกรผู้ผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษโครงการอาหารปลอดภัยตลาดกลางผักและผลไม้จังหวัดราชบุรี. *วารสารสหวิทยาการวิจัย : ฉบับบัณฑิตศึกษา*. 4 (2), 122-132.
- ดุขฎี พรหมทัต. (2554). รายงานการวิจัยเรื่องความตระหนักของเกษตรกรในการใช้สารเคมีในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ.
- เบญจมาศ จันทรแก้ว. (2551). รายงานการวิจัยเรื่องการวิเคราะห์ทางเศรษฐกิจของการผลิตผักโดยการใช้สารธรรมชาติและสารเคมี. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วรารณ ปญญาวัตติ. (2551). การขับเคลื่อนสู่วิถีเกษตรปลอดภัยจากสารพิษ กรณีการปลูกพืชผัก. *วารสารเศรษฐศาสตร์ ธรรมศาสตร์*. 26 (1), 107-127.

- อัญชนา ณ ระนอง (2558). *การเกษตรที่ลดการพึ่งพิงสารเคมี: กรณีศึกษา กลุ่มเกษตรกรบางกลุ่มในจังหวัด จันทบุรีและปทุมธานี*.วารสารการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน. คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบัน บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- Geels,F.W.2002. *Technological Transitions as Evolutionary Reconfiguration Processes: A Multi-level Perspective and A Case-study*. Research Policy 32,1257–1274
- Gonsalves, J., T. Becker, A. Braun, D. Campilan, H. De Chavez, E. Fajber, M. Kapiriri, J. Rivaca-Caminade and R. Vernoooy (eds). (2005). *Participatory Research and Development for Sustainable Agriculture and Natural Resource Management. A Sourcebook Volume 1: Understanding Participatory Research and Development*. International Potato Center-Users' Perspectives with Agricultural Research and Development, Laguna, Philippines and International Development Research Center, Ottawa, Canada.
- Sayers, R.(2006). *Principles of Awareness Raising: Information literacy, a case study*. UNESCO Bangkok, 124 pp.